

הסיגנון החדש

אפשר להניח כי צה"ל יוכל לסכל עבודות חפירה בתוך סוריה מבלי שפעולות אלה יחרגו מתחום של קרבות-אש קצרים. במשפט זה סיכם לפני שבועיים פרשנו הצבאי של העולם הזה, את הדוקטרינה החדשה של צה"ל, לגבי תוכנית ההטייה הסורית.

נותר רק לראות כיצד תופעל דוקטרינה זו הלכה למעשה, וכיצד תעמוד במבחן המציאות.

השבוע ניתנה הדגמה מושלמת, שהמחשה את הצהרתו של הרמטכ"ל יצחק רבין ערב יום העצמאות: "פעולות צבאיות נגד ההטייה לא יביאו בהכרח בעקבותיהן מלחמה". בשעה 15.00 של יום חמישי האחרון פתחו טנקים ישראלים באש אל מעבר לגבול הסורי, בתגובה על ירייה הסורים על סיור של משמר הגבול, הוציאו מכלל שימוש את הדחפור שעסק בחפירת תחמי ההטייה — והדבר לא גרם להתלקחות מלחמתית. הסורים, לעומת זאת, טוענים, כדברי הודעת דמשק עצמה, שאף לא הטיבו אש.

★ ★ ★ זא נקודת-מוצא לסיכוב השנישי

הפגיעה הראשונה בכלי-עבודה סוריים, שעסקו ב"חפירת התחמי", אירעה לפני כחודשיים, מדרום לכפר בניאס. הדחפורים עבדו במרחק קצר מאד מן הגבול הישראלי, ומכת-האש שספגו היתה כה מרוכזת, שכל הכלים הוצאו מכלל פעולה. הקבלן הסעודי, שביצע את העבודה בשביל ממשלת סוריה, לא חזר מאז לשטה, ואותה גיורה של התחמי נעזבה.

אולם הפגיעה הראשונה לא נראתה מיד כתוצאה של מדיניות צבאית חדשה. היא אירעה בשבוע בו היה הגבול הסורי בכללותו, בין דן לכוריים, מחומם. קרבות-אש התנהלו משני הצדדים, וקשה היה באותו שלב לקבוע בפירוט כי הפגיעה בדחפורים לא היתה מכה נגדית, שבאה כתגמול על פגיעות הסורים בטרקטוריסטים של כוריים.

באותה תקופה גם רחמה ההרגשה בארץ, כי ממשלת ישראל תילכך ברשת הגאומים הבטחוניסטיים של כמה מראשיה, ותתכנן מערכה צבאית טוטאלית נגד סוריה, באמת-לה של תגובה על מיפעל ההטייה. אולם מאז חדלו גולדה מאיר ולוי אשכול לאיים השכם והערב לפתוח במלחמה, ואפילו משה דיין הנמיך את קולו האקטיביסטי. כי ניתנים נבלה, כנראה, ההכרעה בממשלה, שאין לדבר עתה על פתיחת מלחמה נגד סוריה ב-1965. מעצמות המערב הבהירו כי לא יסבלו מלחמה חדשה במרחב. סייעה לא-מעט גם פצת-השלום של הנשיא בורגיבה.

ואז באה הכרזתו של הרמטכ"ל (העולם הזה 1443), שקבעה בבירור מה יהיה הסיגנון החדש של מלחמת צה"ל בתוכנית-ההטייה הסורית: פגיעות יזומות בתחמי — אולם במסגרת של פעולות מוגבלות, ולא כנקודת-מוצא לפתיחת הסיכוב השלישי.

★ ★ ★ החשבון הסורי

עברו כשלושה שבועות בין היום בו נפגעו הדחפורים ליד בניאס, לבין היום בו הופיעו פועלים סוריים מול גשר בנות-יעקוב, והחלו ביישור הקרקע. היה זה על אותו קרובה 350, שלאורכו מיועדת להיחפר תעלת-ההטייה מהבניאס דרומה. על כן קל היה לקבוע, כבר בשעות הראשונות, כי הסורים מתכננים לחדש בקטע דרומי זה את עבודות-ההטייה שהופסקו בצפון.

השיקול הסורי להערכת העבודות דרומה היה אף הוא ברור. כי בעוד שבגיורה הצפונית נמצא קרובה 350 במרחק 1500-900 מטרים מן הגבול הישראלי, הולך התחמי ומתרחק מן הגבול, ככל שהוא מדרים. בגיורת גשר בנות-יעקב, מול מישור הירדן, נמצא התחמי בריחוק של כחמישה קילומטרים, אם כי הוא עדיין בטוח ראייתו של הצד הישראלי. בצורה זאת יכלו הסורים להמשיך ולהציג את האתגר שלהם, והוא כדאי כן לחוש שהם מבצעים את העבודה בבטחון סביר מפני פגיעה.

אילו רצו לבצע את עבודתם בצניעה, וללא הפרעה בכלל, יכלו לעשות זאת קצת יותר דרומה. כי מנקודה זו ואילך, מתרחק תחמי ההטייה בתפנית חדה מן הגבול, ונעלב מתחום ראייתם של הישראלים. אולם השיקול הסורי החשוב ביותר היה לשחת לעבודת ההטייה אופי הפגנתי ככל האפשר. ביצוע קטעים דרומיים יותר, כאילו בהסתרה, לא היה מעניק לעבודתם את האופי של אתגר דראמטי המושלך לישראל.

הסכים לוי אשכול לדחיה הארוכה. אמנם, הזמן היה דרוש לו כדי שהצד בור ישכח את המליצות שהפריחו הוא וגולדה מאיר ברגע הראשון, כאשר בון הססיקה את משלוחי-הנשק לישראל. ירוש"ל יים נאלצה לוותר על כל הדיבורים הרמים שהושמעו אז. היא קיבלה כסף טוב ב"מקום נשק טוב. בכל זאת הויקה הדחיה לאשכול. אילו

דחפור סורי עולה באש מפגיעה ישירה של טאנק ישראלי וכך הפגין צה"ל את השיטה החדשה למלחמה בהטייה

חשובים, כי העבודה מול מישור הירדן מחוסנת במידה כלשהיא מפגיעה ישראלית, היה מבוסס על השיקולים הבאים: בגיורה הצפונית, יכלו כמעט כל הכלים שברשות צה"ל לפגוע בדחפורים. אולם מול מישור הירדן עבד הדחפור במרחק של 4.6 ק"מ — שהוא קצה טוח התותחים של הטנקים. מכיון שעד כה נמנע צה"ל מלהפעיל תותחים, כל עוד לא הכניסו הסורים נשק ארטילרי לפעולה, האמינו שגם הפעם יפתח צה"ל רק באש טאנקים. לכן יהיו סיכויי הפגיעה קלושים ביותר. צה"ל, חשבו, יהסס להפעיל ארטילריה, כי דבר זה היה פותח לסורים אפשרות של תגובה דומה, אשר היתה פוגעת קשות במשקים הישראליים.

● בצד הישראלי של הגבול משתרע שטח מפורז. כלומר: צה"ל חייב להרחיק עוד יותר את הכלים הכבדים שלו — דבר שהיה מקטין עוד יותר את יעילות האש.

● מכיון שהעבודה מבוצעת ביום, והפגיעה חייבת להתבצע בשעות היום, היה כל נסיון של צה"ל להקטין את השטח מחייב אותו להכניס כלי-נשק אסורים אל תוך השטח המפורז. בשעות אלה של היום קל יהיה להועיק את משקיפי האו"ם, ויבטחו עליידי כך שצה"ל לא יחדש את חזירתו לשטח המפורז.

במשך חודש שלם חיו באמונה כי שיקוליהם נכונים, הספיקו ליישר קטע של כשמונה קילומטרים מן התחמי.

★ ★ ★ הסוד הישראלי

ביום החמישי הסתבר, כי השיקולים הסוריים היו מוטעים. שכן צה"ל פגע בדחפור והוציאו מכלל פעולה — מבלי לחזור לתוך השטח המפורז, ומבלי להפעיל ארטילריה ארוכת-סחה.

לריה ארוכת-סחה.

היה זה רמז ברור לאפשרות, כי סוריה עשויה להפסיק את עבודות ההטייה, אם יתר המדינות הערביות אינן תורמות את חלקן לעקיפת "הסרטן הציוני מן השורש". מלכתחילה החלה סוריה בעבודות ההטייה בתור אמצעי לחץ על מצריים, וכדי לומר לעולם הערבי: "אנחנו קוראים למלחמה מיידית בישראל, ומצרים מסרבת".

פעמים הביאה עמדה זו את סוריה אל עברי פי התלקחות כללית, ופעמים לא הוחשה לה כל עזרה מצרית — אף לא מילולית. כאשר השמיע אל-חאפז את נאומו ביום החמישי היה ברור לו כי מצרים אינה מתרגשת מן הפגיעה בדחפורים, וכי לא תפתח במלחמה נגד ישראל בשל כך. על כן פתח פתח לאפשרות, כי בעתיד הקרוב תישוט דמשק את הרעיון שבעזרת עבודות ההטייה תוכל להשחיר את פני מצרים ולהאזין בה לפתוח במלחמה.

אם וכאשר תעשה זאת דמשק, תוכל לטעון כי נזכר השתמטות המצרית היא מעתיקה את המלחמה בישראל לגיורה אחרת של המאבק לשיחור פלסטין.

אולם עד אז, ייתכן שלצה"ל ישוב ליישם את הדוקטרינה החדשה. כי למחרת הפגיעה בדחפור, שבו הסורים וחיידו את עבודתם בתחמי. אך הפעם עשו זאת קצת יותר דרומה — כלומר רחוק יותר משטח ישראל — ובד בבד עם יישור השטח, הערימו את העפר בצד המערבי של התחמי, כדי שישמש מחסה מפני תצפית או פגיעה ישראליות.

דמשק המשיכה להטיל את האתגר שלה — אך ביתר זהירות, ויותר כלפי הערבים מאשר כלפי ישראל.

המימשל הצבאי

משנה יועץ, משנה מזל

החלפתו של היועץ לעניינים ערביים של ראש הממשלה גרמה, השבוע, לגל של ניחושים. רובם החטיא את המטרה. שלא כמרבית השינויים במנגנון הממשלתי, שבוצעו לאחרונה, אין סילוקו של רחב

הוקמו היחסים מייד, בשיא המשבר, היה הציבור הישראלי מקבל את הדבר כנצחון גדול לישראל, וכמכה גדולה לעבד-אל-נאצר. הדבר היה מחוץ בהרבה את עמדת אשכול. עתה, אחרי הדחיות הבלתי-אפשריות, לא עוררו היחסים אלא תגובה משועממת. ה"רגע הדרמטי" — שהוא כה חשוב במלא-כתו של המדינאי — אבד.

עם עמיר נובע ממגמתו של לוי אשכול להחליף את אנשי בן-גוריון באנשי-הפעם, מסתבר, המגמה היא להטיל על היועץ החדש, שמואל טולידאנו, את בדיקת האפשרות של ביטול המימשל הצבאי. הוא כבעבר, יהיה מתפקידו של היועץ החדש לבדוק את כל צדדיה המעשיים של השאלה, והפעם — ברצינות ובצניעה, (המשך בעמוד 14)